

"Ik wil allerminst het orthodoxe geloof verguizen"

23 december 2013

Vanavond is op Nederland 2 de documentaire *Houdt God van vrouwen?* te zien bij de NCRV. Deze documentaire, die in september van dit jaar in première ging in Utrecht, portretteert een religieuze vrouw die zich met hart en ziel inzet voor een vrouwvriendelijkere versie van haar geloof, het orthodox protestantisme. Ze staat voor een duivels dilemma; haar geloof verlangt immers van oudsher acceptatie en verbiedt verzet. Doodongelukkig met de huidige situatie kán ze deze echter niet meer accepteren. Een gesprek met de regisseur, Emile van Rouveroy van Nieuwaal.

Door: Greco Idema

Waarom hebt u deze documentaire gemaakt?

"Houdt God van vrouwen?", waarvan de titel met een knipoog is ontleend aan een artikel van Elma Drayer (*Trouw*, 23-10-2010), is het sluitstuk van de documentaires *Staphorst in Tegenlicht* (2007) en *Rijssens Stille Oorlog* (2010) die ik ook heb gemaakt. Tijdens het onderzoek en draaiperiodes van deze documentaires viel mij de bescheiden rol van de vrouw in orthodoxe religieuze gemeenschappen op. Mijn fascinatie voor dit onderwerp sluit aan op het huidige publieke debat in religieus Nederland, maar vooral ook in orthodoxe geloofsgemeenschappen waar de (veranderende) rol van vrouwen binnen het orthodox protestantisme een brandende kwestie geworden is sinds de uitspraak van de Hoge Raad in 2010 inzake het passieve kiesrecht voor vrouwen binnen SGP-kring. Er wordt voortdurend over bericht, met als voorlopige apotheose de benoeming van Lilian Janse tot fractievoorzitter van de SGP in Vlissingen. Het is een spannende ontwikkeling in religieus Nederland waarvan de uitslag nog niet is uitgekristalliseerd. Voor wetenschappers boeiend, maar ook voor documentairemakers zoals ik er een ben.

De vorige documentaires ontketenden hevige discussies en debat over religie in de samenleving. Met dit plan wordt de vinger gelegd op een opvallende – en voor sommigen – pijnlijke plek in de hedendaagse religieuze samenleving. Dit keer een plek waar de hoofdpersoon worstelt om aan haar achtergestelde positie te ontsnappen. Maar ook een plek waar in potentie nieuw spiritueel leven broedt en tot ontwikkeling komt. De thematiek die in de onderhavige documentaire belicht wordt, is een belangrijk thema in Nederland met zijn groeiende gemeenschap van multi-etnische en pluriforme religieuze gemeenschappen. Het zijn belangrijke zaken in deze tijd met zijn toenemende secularisatie, sterk anti-islam denken, uithollend katholicisme, toenemend antisemitisme en een algemene afkeer van allochtonen. Met de camera erbij wordt naar antwoorden gezocht. Dit is een zinvolle benadering van deze problematiek, zinvoller dan er een wij-zij-visie op los te laten."

Was het een zware klus, uw nieuwste documentaire? Of viel het wel mee?

"Het was enerzijds een lichte klus toen eenmaal was besloten dat de documentaire zich zou concentreren op Hilligje Kok-Bisschop, die ik al zo goed heb leren kennen tijdens de voorbereidingen voor de documentaire *Staphorst in tegenlicht*. Maar anderzijds was het ook niet eenvoudig. De film dringt dieper door in het geloofsleven van een vrouw die zoekende is naar een geëmancipeerde invulling van haar geloof. Dat geloof doortrekt haar hele leven. Maar ze beseft dat ze binnen haar kring alleen staat, niet de medewerking krijgt van mensen

die haar lief zijn. Is het angst voor de camera of angst voor de samenleving die alles met argusogen volgt? Ze drukt het zelf zo uit, en nou citeer ik even: ‘Mijn bedoeling is zeker niet iemand te kwetsen, of mijn gemeenschap waar ik met plezier woon, aan de kaak te stellen. Ik wil gewoon een bijdrage leveren aan de maatschappelijke discussie die nu op politiek terrein, maar ook op het maatschappelijk religieuze gebied plaats heeft met betrekking tot de plaats van de vrouw. Het is mijn geloof dat daartoe aanzet, mijn stellig vertrouwen op het Evangelie, het immer levende water waarover onze Heere zo meeslepend spreekt. Ik sluit daarbij niemand uit. Ik spreek niet van OSM’ers, van Ons Soort Mensen, zoals binnen onze reformatorische kring vaak wordt gebezigd. Misschien niet meer luidkeels, maar wel binnensmonds. Daar keer ik mij tegen. Daar wil ik tegen opkomen. Want het kan toch niet zo zijn dat alleen mijn religieuze traditie, waaruit ik voortkom, de enige ware is, met uitsluiting van anderen? Dat is wat ik zoek. Tijdens die zoektocht maak ik kennis, van oost naar west, van zuid naar noord, met mensen van de eigen kerk, maar ook met mensen van andere geloven: het katholicisme en de joodse traditie. Zij zoeken hetzelfde als ik in mijn leven, met Gods Woord, als versterking, als hoop op een mooier leven.’”

Wat vindt u nou het beste van of aan de documentaire?

“Je wilt je eigen film natuurlijk niet zelf de hemel in prijzen. Maar in nauwe samenwerking met editor Jaap Verdenius is uit het vele materiaal, soms wanhopig veel materiaal met herhaling op herhaling, een samenhangend verhaal ontstaan waarbij de kijker van scène naar scène wordt meegezogen. Hij wordt betrokken bij de zoektocht van de hoofdpersoon, de innerlijke strijd die dat oplevert, maar er is ook winst, als het zo mag worden gezegd: het begrip voor elkaar. De bijpersonen, de getrouwde homofiele zoon in Brabant en de vriendin in Zeeland, brengen de kijker dicht bij een deel van onze sociaal-religieuze werkelijkheid die veel mensen niet kennen. Zij zijn onlosmakelijk in de documentaire verweven en zijn een essentieel deel. Daarmee wordt de documentaire getrokken uit de sfeer van de woongemeenschap waarin de hoofdpersoon woont.”

Hoe zal *Houdt God van vrouwen?* ontvangen worden in orthodox-protestantse kring, denkt u? Zullen de thema’s uit uw documentaire daar meer besproken gaan worden?

“Dat is een heel lastige vraag, slecht te beantwoorden. Als we over reformatorisch Nederland spreken, is er in feite geen sprake van een homogene groep mensen. Er wordt wel gesproken van de gordel van God, de Bible Belt. Maar de grote verscheidenheid aan kerkelijke denominaties, zo kenmerkend voor het Nederlands protestantisme, wordt ook nog eens verbreed met de culturele verscheidenheid waarin die geloofsgroepen leven. Het exclusief denken, waarvan de hoofdpersoon in *Houdt God van vrouwen?* zo’n afkeer heeft, wordt afgewisseld met heel liberale geloofsopvattingen. Daarnaast zijn er de verschillen tussen de oudere garde en de jonge mensen. Zij staan in het volle moderne leven met al zijn vormen van sociale media. Door die verscheidenheid wordt het onmogelijk de vraag eenduidig te beantwoorden. Sommigen zullen de deelname van de gefilmde mensen als gedurfd en openbarend ervaren, anderen zullen die persoonlijke inkijk in hun geloofsleven en geloofsopvattingen afwijzen.

Hoe zal de gevestigde mannenwereld binnen die kringen reageren? Van harte ondersteunend tot afwijzend. Die verscheidenheid bleek al op de laatste landelijke SGP-bijeenkomst naar aanleiding van het passieve kiesrecht voor vrouwen. Ik was getroffen door instemming van onze cameraparticipatie enerzijds en afwijzing anderzijds. Die variatie is op beeld zichtbaar. Ik kan hoogstens dit zeggen: met deze documentaire wil ik allerminst het orthodoxe geloof verguizen. Ik ontmoette te veel aardige, goedgeluimde mensen wier grapjes nimmer op de man worden gespeeld. Predikanten die mij opbeurden als het me tegenzat, ouderlingen die de crew na de kerkdienst uitnodigden op de koffie... als de camera maar uit werd gezet. Dat wel.

Of deel te nemen aan de kerkdienst, maar altijd met de camera uit. Mijn aanvankelijke verliefdheid op deze groep nam weliswaar niet de vorm aan van liefde, maar is wel een schreeuw geworden om aandacht voor de orthodoxe gelovigen. Ik veronderstel dat er antwoord komt als de documentaire van regionaal naar landelijk wordt uitgezonden.”

Bent u al weer bezig met een nieuwe documentaire of film?

“Toen ik enige tijd geleden een jongetje van 10 jaar in New York tijdens de herdenking van 9/11 hoorde vertellen, achter een veel te groot uitgevallen kansel, dat hij zijn vader nooit zou leren kennen, dacht ik: wat heeft dit voor gevolgen in zijn leven? Hoeveel mensen zijn er niet die directe bloedverwanten, door geweld omgekomen, nooit zullen kennen anders dan door een foto, gedicht of archiefstuk? Het treft mijzelf. Ik zou een documentaire willen maken vanuit de kunst, een beeldhouwer, een dichter, een schilder of schrijver die dat nooit uit te gummen verlies verbeeldt, dooraderd met persoonlijke verhalen. Maar: lukt me dat nog op zo’n gevorderde leeftijd?”

Greco Idema is eindredacteur van Nieuwwij.nl